

Kehitysvammaisten tuettu työllistyminen on vajaakäytössä kunnissa

TYÖTÄ vai ”työtä”?

KATJA MARIA NYMÄN

Ari Rantanen työskentelee huoltoapulaisena Grundfos Pumpuilla. Sekä työntekijä että työnantaja saavat tukea Helsingin tuetun työllistämisen palvelulta.

TYÖVOIMAPOLITIikka

Hyödyntämällä tehokkaammin tuetun työllistämisen työhönvalmennusta kunnat saivat kehitysvammaisista tarvitsemaansa työvoimaa ja uusia veronmaksajia.

■ Palkkatyö on kehitysvammaisille suomalaisille harvinaista herkkua. Vain 300 kehitysvammaista on työsuhteisessa palkkatyössä tavallisella työpaikalla. Palkkatonta avotyötä sen sijaan tekee 2 300 kehitysvammaista suomalaista, ja toimintakeskuksien järjestämään palkattomaan työttömyystuettuun osallistuu 7 700 kehitys-

vammaista.

Tuhansilla ammatillisen koulutuksen saaneilla kehitysvammaisilla nuorilla ja aikuisilla on sekä kykyä että halua tehdä tavallista työtä. Yhdenvertaisina kansalaisina heillä on siihen myös oikeus.

”Taloudellisten hyötyjen todettiin olevan kustannuksia suurempia sekä Helsingin kaupungin että koko julkisen sektorin kohdalla.”

Kehitysvammaiset nuoret haluavat palkkatöihin

Kehitysvammaisten nuorten mielipiteitä selvittäneen tutkimuksen mukaan oikea palkkatyö on perinteistä työtoimintaa houkuttavampi vaihtoehto.

Kyselyyn vastanneista 300 kehitysvammaisesta opiskelijasta 85 prosenttia piti työstä maksettua palkkaa tärkeänä:

- Voi ostaa sellaisia asioita, mitä muutkin ihmiset, kiteytti yksi vastaaja palkan merkityksen.
- Jos on rahaa, voi ostaa ruokaa ja vaatteita. Pystyy elämään itsenäisesti, oli toisen haave.

Palkan lisäksi vastaajat arvostivat sitä, että työ tarjoaa mielekästä tekemistä, siitä oppii uusia asioita ja saa työkavereita. Joidenkin mielestä työn-teko oli tärkeää, koska siinä saa tuntea itsensä tarpeelliseksi.

Kehitysvammaisten nuorten toiveamatit ovat kyselyn mukaan realistisia ja vastaavat heidän koulutustaan. Suosituimpia aloja ovat ravitsemuspalvelut ja kiinteistönhuolto. Myös kuljetus- ja liikennetyö sekä puhdistuspalveluala kiinnostavat.

Työtä ilman palkkaa

Kaikki kehitysvammaiset lapset käyvät peruskoulun, ja suuri osa heistä käy myös peruskoulun jälkeisen toisen asteen koulutuksen. Monella kehitysvammaisella on siis ammatillinen koulutus.

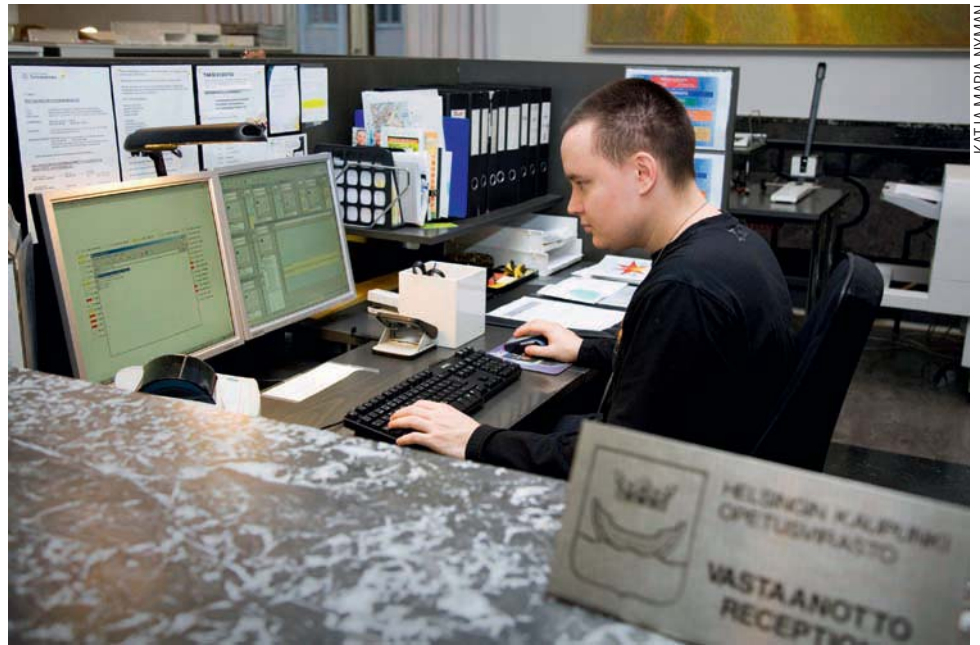
Kunnat järjestävät kehitysvammaisille palkatonta työtoimintaa osana erityishuoltoa. Palvelua tarjotaan kuntien, kuntayhtymien, säätiöiden ja nykyään myös yksityisten toimijoiden ylläpitämissä työ- ja toimintakeskuksissa. Työtoiminta on useimmiten yrityksille tehtävää alihankintatyötä, kuten kokoonpano- ja pakkaustyötä. Työtoimintaan osallistuu noin 7 700 kehitysvammaista henkilöä.

Osa työtoiminnassa olevista henkilöistä työskentelee tavallisilla työpaikoilla ns. avotyötoiminnassa. Avotyöntekijät toimivat avustavissa tehtävissä kuntien palvelu- ja yksiköissä, ja yrityksissä muun muassa keittiö- ja siivoustöissä sekä kaupan ja kiinteistönhuollon tehtävissä. Palkatonta avotyötä tekee noin 2 300 kehitysvammaista henkilöä.

Työtoiminta ja avotyötoiminta perustuvat asiakkuuteen ja huoltosuhteeseen, eivät työsuhteeseen. Huoltosuhteesta työstä voidaan maksaa työosuusrahaa enintään 12 euroa päivässä. Keskimääräinen työosuusraha on viisi euroa päivässä.

Työtä, tukea ja palkkaa

Muutamissa kunnissa hyödynnetään tuetun työllistymisen työhönvalmennusta, jossa työhönvalmentaja tukee kehitysvammaista henkilöä työl-

Markku Lindfors työskentelee Helsingin kaupungin opetusviraston avustavan vahtimestarin tehtävissä.

Työtoiminta	Avotyötoiminta	Tuettu työllistyminen
7 700 hlöä	2 300 hlöä	300 hlöä
Työkeskuksissa/toimintakeskuksissa	Tavallisilla työpaikoilla	Tavallisilla työpaikoilla
Kehitysvammaisten erityishuoltoa	Kehitysvammaisten erityishuoltoa	Työsuhde
Ei työsuhdetta - ei palkkaa	Ei työsuhdetta - ei palkkaa	Palkka
Työosuusraha 0 - 12 e/päivä	Työosuusraha 0 - 12 e/päivä	Työhönvalmentajan tuki

Taulukko 1. Työtoiminta - avotyötoiminta - tuettu työllistyminen

	Julkinen sektori	Helsingin kaupunki
Bruttomääräinen perustulos	<ul style="list-style-type: none"> Hyöty-kustannus-suhde 1,34 1,34 e säästöt panostettua euroa kohden 	<ul style="list-style-type: none"> Hyöty-kustannus-suhde 1,01 1,01 e säästöt panostettua euroa kohden
Nettomääräinen perustulos, tarkastelussa mukana palautuvat verot ja sosiaalivakuutusmaksut	<ul style="list-style-type: none"> Hyöty-kustannus-suhde 3,62 3,62 e säästöt panostettua euroa kohden 	<ul style="list-style-type: none"> Hyöty-kustannus-suhde 1,11 1,11 e säästöt panostettua euroa kohden

Taulukko 2. Tuetun työllistymisen julkistaloudellinen kannattavuus (Ylipaavalniemi 2004)

listymään tavalliselle työpaikalle. Tuetussa työssä työnteko perustuu työnantajan ja työntekijän väliseen työsuhteeseen, jossa noudatetaan työ sopimuslakia ja alan työehtosopimuksia.

Kehitysvammaisten henkilöiden työsuhteiset työpaikat löytyvät useimmin kaupan alalta, siivousalalta, toimistotöistä ja kiinteistöhoitoalalta.

Työtehtävät ja työaika määritellään siten, että työntekijän kyvyt kohtaavat työnantajan tarpeet. Palkka sovitetaan vastaamaan työsuoritusta alan työehtosopimuksen puitteissa. Tarvittavan työhönvalmentajatuon laatu ja määrä räätälöidään työntekijälle ja työnantajalle sopiviksi.

Tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen avulla palkkatyöhön on toistaiseksi työllistynyt vain noin 300 kehitysvammaista suomalaista.

Kaikki hyötyvät

Helsingin kaupungin sosiaaliviraston selvityksessä arvioitiin tuetun työllistymisen palvelun taloudellista kannattavuutta koko julkisen sektorin ja Helsingin kaupungin kohdalla vuonna 2002. (Ylipaavalniemi 2004. Vajakauntoisten tuettu työllistyminen Helsingissä: toiminnasta ja hyödyistä.) Taloudellisten hyötyjen todettiin olevan kustannuksia suurempia sekä Helsingin kaupungin että koko julkisen sektorin kohdalla.

Tutkimusten mukaan tuetun työllistymisen työhönvalmennus takaa myös selvästi paremmat ja pysyvämmät työllistymistulokset kuin perinteiset ammatillisen koulutuksen keinot.

Kehitysvammaiset henkilöt kuuluvat yhteiskuntamme köyhimpiin kansanosiin. Siksi palkkatyö merkitsee heille arvokkaampaa elämää – sanan joka merkityksessä. ■

Työtä tekijöille

■ ■ Kehitysvammaliiton ja Kehitysvammaisten Tukiliiton Työtä tekijöille -projektin tavoite on saada kehitysvammaisille henkilöille työsuhteita ja palkkatyötä.

Projekti vaikuttaa kuntapäätäjiin, jotta kunnat järjestäisivät lisää tuetun työllistymisen työhönvalmennuspalvelua. Työhönvalmentajat auttavat kehitysvammaisia työllistymään työsuhteeseen tavallisille työpaikoille ja tukevat työnantajia, työyhteisöjä ja kehitysvammaisia työntekijöitä työhön liittyvissä kysymyksissä.

Lisäksi projekti vaikuttaa yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin työnantajiin, jotta he tarjoaisivat työsuhteisia palkkatöitä kehitysvammaisille.

Projektissa järjestetään koulutuskierue kunnan sosiaali-, työllisyys- ja kehitysvammapalveluiden suunnittelusta ja järjestämisestä vastaaville henkilöille ja kehitysvammapalveluiden työntekijöille. Koulutuksissa tarjotaan päättäjille ajankohtaista tietoa sekä käytännön esimerkkejä kehitysvammaisten henkilöiden työsuhteeseen palkkatyöhön työllistymisen mahdollisuuksista, haasteista ja edellytyksistä.

Projektissa vastataan myös työnantajien ja muiden toimijoiden yhteydenottoihin, neuvotaan heitä kehitysvammaisten ihmisten työllistämiseen liittyvissä kysymyksissä sekä ohjataan työnantajien työpaikkatarjouksia työhönvalmentajille.

Kaksivuotinen Työtä tekijöille -projekti käynnistyi keväällä 2008 ja jatkuu kevääseen 2010. Hanke rahoitetaan vuoden 2008 Yhteisvastuukeräyksen tuotolla. ■

Lisätietoa:

[www.verneri.net/
tyota-tekijoille](http://www.verneri.net/tyota-tekijoille)

Työtä tekijöille -koulutuskierueen aikataulu:

- Jyväskylä 6.5.2009
- Kouvola 27.5.2009
- Seinäjoki 10.9.2009
- Turku 6.10.2009
- Kuopio 29.10.2009
- Savonlinna 12.11.2009

MARIKA AHLSTÉN
erikoissuunnittelija
Kehitysvammaliitto

KARIVUORENPÄÄ
suunnittelija
Kehitysvammaisten Tukiliitto